نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی سال چهاردهم، شماره ۳۴، پاییز ۹۳

تحلیلی بر توزیع و اولویت بندی زیرساخت گردشگری استان یزد با استفاده از تکنیک‌های برنامه‌ریزی

دریافت مقاله:۹۲/۱۱/۵ پذیرش نهایی: ۹۳/۲/۱۶
صفحات: ۶۸-۴۷

سعید ملکی: دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز
Email:malekiplanning@yahoo.com
الیاس مودت: دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز[۱]
Email: mavedat@yahoo.com

چکیده

صنعت گردشگری در هزاره سوم از صنایع پاکی است که به یکی از پر رونق‌ترین و پر درآمدترین صنایع جهان تبدیل شده است. اما این صنعت در بعضی از استان‌های ایران از جمله یزد فعالیتی در خصوص زیرساخت این صنعت صورت نگرفته و یا به صورت نامتوازن این فعالیت انجام پذیرفته است. این عدم توازن در زیرساخت، باعث عدم جذب گردشگری و بی‌توجهی به عناصر جاذب گردشگری استان شده است. بنابراین پژوهش حاضر با ماهیت توسعه‌ای-کاربردی، روش تحقیق ترکیبی(توصیفی، اسنادی و تحلیلی)، با هدف ارزیابی و اولویت‌بندی توسعه زیرساخت گردشگری در شهرستان‌های استان یزد به بررسی موضوع پرداخته است. همچنین در این پژوهش با استفاده از ۳۰ متغیر و بهره‌گیری از مدل‌های TOPSIS و HDI و نرم افزارهای GIS، Excel و SPSS جهت تجزیه و تحلیل‌ها استفاده گردیده است؛ که نتیجه‌ی تکنیک TOPSIS نشان داده: شهرستان یزد با میزان TOPSIS، ۰/۹۲۱ درصد در ردیف اول توسعه، شهرستان‌های اردکان، طبس، تفت و بافق دارای سطح توسعه میانه و شهرستان‌های میبد، مهریز، صدوق، ابرکوه و خاتم با میانگبن TOPSIS، ۰/۰۵۲ درصد در پایین‌ترین سطح قرار دارند. و هچنین مدل HDI نشان داده که شهرستان خاتم با میزان HDI، ۰/۰۵۷ درصد و شهرستان یزد با میزان HDI، ۰/۹۰۹ درصد به ترتیب کمترین و بیشترین میزان امکانات و تسهیلات لازم را در شاخص زیرساخت گردشگری استان دارا می‌باشند.

کلیدواژگان: زیرساخت گردشگری، TOPSIS، HDI، GIS، استان یزد.

---

[۱]. نویسنده مسئول: خوزستان، اهواز، دانشگاه شهید چمران اهواز، دانشکده علوم زمین، گروه جغرافیا.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

مقدمه

در زمان حال توریسم به یکی از فعالیت‌های پیشتاز اقتصادی تبدیل شده است. مطالعات نشان داده‌اند که بین رشد و توسعه صنعت توریسم و رشد و توسعه اقتصادی کشور رابطه‌ای مثبت و معنی داری وجود دارد(Loo & Kwon, 1995: 64). صنعت توریسم می‌تواند راهکارهای مناسب برای توسعه صادرات و کسب درآمدهای ارزی سرشار برای کشورها و تاثیر مهمی بر افزایش اشتغال، درآمدهای مرتبط با مکان های اقامتی و نیز درآمدهای دولتی کشورها داشته باشد(oh, 2004: 39). به گونه‌ای که از هر شش شغل مهم در دنیا، یکی در ارتباط با صنعت توریسم می‌باشد(افشارسیستانی، ۱۳۸۲: ۵۴۲) و به ازاء هر بیست توریست وارده به کشور یک شغل ایجاد می‌شود(یدالهی و مهردادی، ۱۳۸۲: ۵۰۳).

صنعت توریسم می‌تواند به عنوان یکی از فعال ترین، پردرآمدترین و نیز اشتغال‌زاترین صنعت جهان باشد زیرا قادر است در کوتاه‌ترین زمان، نیروی کار ساده را با آموزش‌های کوتاه و میان مدت وارد بازار کار نماید(منشی زاده، ۱۳۸۴: ۲۷). به عقیده سازمان جهانی گردشگری WTO و انجمن جهانگردی و گردشگری جهانی(WTTC) گردشگری نقش حیاتی را در اقتصاد جهانی دارد و بزرگترین صنعت محسوب می‌شود(Quattrone, 2002: 3 و sugiyarto, 2003: 3).

از آنجا که هدف برنامه‌ریزی، برقراری توازن بین عوامل کنترل ناپذیر خارجی و عوامل قابل کنترل داخلی به خاطر استفاده از فرصت‌ها و دوری از مخاطرات است(Helmy, 2004: 479). بنابراین در برنامه‌ریزی گردشگری توجه به نیازهای جوامع میزبان از اهمیت زیادی برخوردار است(گی، ۱۳۸۲: ۲۸۹).

در سراسر جهان شهرها به عنوان مهم‌ترین مقاصد توریستیمی‌باشند(Law, 1993: 1). پیشرفته‌ترین و کاملترین قرارگاه انسانی را تشکیل می‌دهند و افزون بر این از جاذبه‌های طبیعی نیز برخوردار بوده و به همین علت مهم‌ترین کانون جذب گردشگران می‌باشند(دیناری، ۱۳۸۴: ۱ و تولایی، ۱۳۷۳: ۳۳). محیط‌های شهری از یک طرف به دلیل تمرکز جمعیت، ازدحام به عنوان مبداء سفر گردشگران و از سوی دیگر با امکانات رفاهی، بهداشتی، ارتباطی و داشتن جاذبه‌های طبیعی، تاریخی، معماری به عنوان مقصد گردشگران به شمارمی‌آید؛ لذا این امر ضرورت برنامه‌ریزی و توسعه این فعالیت را توجیه می‌کند.

ایران به عنوان یکی از کشورهای در حال توسعه که ذخایر نفتی آن به عنوان منبع اصلی کسب درآمد در آینده‌ای نه چندان دور به پایان می‌رسد، برای ایجاد یک توسعه همه جانبه و پایدار و همچنین جایگزینی منابع جدید کسب درآمد بجای منابع نفتی نیازمند استفاده از تمامی امکانات و قابلیتهای خود می باشد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

در این راستا با توجه به توانمندی کشور در داشتن جاذبه های گردشگری کم نظیر در دنیا و جایگاه با ارزش صنعت توریسم در جهان، که با اختصاص نزدیک به ۱۱ درصد از تولید ناخالص داخلی، ۱۴ درصد از نیروی کار جهانی و ۷/۱ درصد درآمدهای جهانی یکی از بنیانی‌ترین فعالیت‌های اقتصادی جهان محسوب می‌شود. بطوری که رشد این صنعت عظیم در دهه ۱۹۹۰ معادل ۷۰ درصد برآورد شده است(Wearer, 2002: 169).

از این رو برنامه‌ریزی، هدایت و توسعه زیرساخت صنعت گردشگری به عنوان یکی از منابع بسیار مهم کسب درآمد و ایجاد اشتغال که دارای تأثیرات اجتماعی، فرهنگی و زیست محیطی فوق العاده‌ای نیز می‌باشد به عنوان یک نیاز مطرح می‌شود، اما هدایت این فرایند تنها با شناخت علمی قابلیت‌ها و تنگناهای موجود در هر منطقه از کشور میسر است. استان یزد به دلیل پیشینه تاریخی، شرایط اقلیمی، جاذبه‌های طبیعی، مذهبی و فرهنگی فراوان می‌تواند به مکانی مناسب جهت جذب گردشگران داخلی و خارجی تبدیل شود ولی به هر حال این استان با وجود دارا بودن جاذبه‌های متنوع و فراوان همچنان برای گردشگران نا آشناست و این سؤال به ذهن ایجاد می شود که چرا این استان با این همه جاذبه‌های گردشگری نمی‌تواند از مزایای گوناگون صنعت گردشگری، که تبدیل به یکی از بخشهای اقتصادی و پردرآمد جهان شده است استفاده کند؟ که این پژوهش سعی دارد با روش و معیارهایی به بررسی موضوع بپردازد.

پیشینه تحقیق

انسان‌ها در طول دوران‌های مختلف زندگی خود برای دیدن جذابیت‌های طبیعی، کشف فرصت‌های اقتصادی، بهره‌مندی از امکانات زیستی مناسب‌تر، آگاهی از تنوع‌های قومی و فرهنگی بار سفر بسته‌اند و مشکلات راه را نیز تحمل کرده‌اند، بنابرین توریسم قدمتی به بلندای تاریخ دارد(زاهدی، ۱۳۸۵: ۶۵). و جریان‌های گردشگری بین المللی پویاترین مبادلات اقتصادی را که ممکن است بین کشورها اتفاق بیفتد به وجود می‌آورد(ولا فرانسوا و بیچریل، ۱۳۸۴: ۹۶).

- Sfarof در مقاله‌ای به بررسی مشکلات رایج توسعه در سواحل غربی دریای خزر پرداخته، و تاثیرات اکوسیستم‌های طبیعی بر روی منابع محیطی و سواحل دریای خزر و نیز پیدا کردن راه‌های مناسب توسعه ناحیه در جهت ایجاد مکان‌هایی آرام برای گردشگران، و همچنین استراحتگاه‌های فرهنگی ورزشی را مورد بررسی قرار داده است(Sfarof, 1988).
- عزیزی در مقاله‌ای به بررسی قابلیت سنجی منطقه‌ای یاسوج به منظور برنامه ریزی گردشگری و جهانگردی پرداخته است. و به این نتیجه رسیده است که شهر یاسوج به عنوان

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

مرکزی با مجموعه‌ای از نقاط پیرامونی اطراف خود، یک منطقه شهری از نظر عملکرد با دیگر نقاط در ارتباط نزدیک و متقابل‌اند(عزیزی، ۱۳۷۸).

- عبدالملکی در پژوهشی به بررسی عوامل و جاذبه های گردشگری شهر همدان و نقش آن در تحولات این شهر، با هدف شناخت و بررسی پرداخته است. که در این پژوهش به این نتیجه رسید که جاذبه‌های شهر همدان به دلایلی از جمله عدم شناسایی و معرفی جاذبه ها و رکود بخش گردشگری، گردشگری نتوانسته است تاثیر چندانی بر توسعه شهر همدان داشته باشد(عبدالملکی، ۱۳۷۸).
- زنگی آبادی در پژوهشی با عنوان تحلیل بازار گردشگری داخلی شهر اصفهان به شناخت بازار گردشکری داخلی اصفهان و شناسایی مشکلات گردشگران پرداخته است. که در نهایت با استفاده از روش های آماری و استنباطی، ویژگی ها و مشکلات گردشگران را مشخص و راهکارهایی برای رهایی از برخی چال شهای بازدارنده نظیر گرانی قیمت ها، ترافیک و کیفیت اطلاع رسانی را مهم دانسته اند(زنگی آبادی ، ۱۳۸۵).
- صدر موسوی و دخیلی کهنموئی در پژوهشی با عنوان ارزیابی وضعیت تسهیلات گردشگری استان آذربایجان شرقی از دید گردشگران به ویژه کندوان، قلعه بابک و شرفخانه به این نتیجه رسیده اند که توزیع زیرساخت های گردشگری در اغلب زمینه ها به طور مناسب توزیع نشده است(صدر موسوی و دخیلی کهنموئی، ۱۳۸۶).

اهداف تحقیق

اصولاً دو رکن اصلی گردشگری، انسان و محیط هستند که موضوع اصلی علم جغرافیا را تشکیل می‌دهند، همان طوری که در علم جغرافیا به دنبال تاثیرات متقابل بین انسان و محیط هستیم در گردشگری نیز انسان به عنوان یک رکن اساسی تاثیر گذار بر محیط، که به عنوان فضای جغرافیایی مطرح است، توجه به نیازهای آنها نقش اساسی در جاذبیت این صنعت دارد.

لذا، برای توسعه گردشگری بهره برداری بهینه از زیرساخت ها و پی بردن به نابرابری ها سطح بندی نواحی گردشگری ضروری است. با شناخت زیرساخت ها و رتبه بندی آنها در سطح نواحی می‌توان مدیریت بهتری بر گردشگران داشت.

در نتیجه پژوهش حاضر هدف اصلی خود را شناخت این نیازها و زیرساخت جهت توسعه و رشد این صنعت قرار داده است. که در پی این هدف اصلی، دیگر اهدافی که در راستای هدف فوق مطرح هستند عبارتند از:

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

- ✓ شناخت پتانسیل‌های استان یزد جهت توسعه‌ی صنعت گردشگری.
- ✓ پهنه‌بندی توسعه زیر ساخت‌های گردشگری در استان یزد.
- ✓ تعیین مراکز مهم گردشگری در استان یزد.
- ✓ الویت بندی مراکز و عدم توسعه گردشگری در شهرستان‌های استان یزد.

روش تحقیق

الف) روش تحقیق این پژوهش ترکیبی از روش‌های توصیفی، اسنادی و تحلیلی و با ماهیت توسعه‌ای–کاربردی می‌باشد. جامعه آماری تحقیق ۱۰ شهرستان استان یزد، و با بهره‌گیری از شاخص‌های اجتماعی‌اقتصادی و کالبدی موثر در زیرساخت گردشگری در طی سال‌های ۱۳۸۵-۱۳۸۹ به پهنه‌بندی و اولویت‌بندی شهرستان‌ها پراخته شده است. و در نهایت تجزیه و تحلیل داده ها با تکنیک‌های TOPSIS و HDI و نرم افزار GIS، SPSS و EXCEL صورت گرفته است. در زمان حال ابزار برنامه‌ریزان و مدیران جهت شناخت و پیش‌بینی پدیده مورد نظر علاوه بر اصول توصیفی، از آمار، رایانه و اطلاعات نیز به طور فزآینده‌ای استفاده می‌کنند. پژوهش حاضر نیز با استفاده از همین ابزارها تجزیه و تحلیل‌های توسعهٔ زیرساخت گردشگری استان یزد را با استفاده از ۳۰ متغیر به شرح زیر مورد بررسی قرار داده است.

ب) تکنیک HDI[1] و TOPSIS: در دهه‌های اخیر کاربرد روش‌های کمی در برنامه‌ریزی به طور فزاینده‌ای افزایش یافته است(حسین‌زاده دلیر، ۱۳۸۷: ۱۴۵). و روش‌های متفاوتی برای ارزیابی و همچنین برنامه‌ریزی وجود دارد(مومنی، ۱۳۷۷، ۹۳). یکی از این مدل‌ها، روش TOPSIS[2] می‌باشد. این مدل توسط هوانگ و یون[3] در سال ۱۹۸۱، پسشنهاد شد. و یکی از بهترین مدل-های تصمیم‌گیری چند شاخصه می‌باشد. که m گزینه به وسیله n شاخص، مورد ارزیابی قرار می‌گیرد. اساس این تکنیک، بر این مفهوم استوار است که گزینهٔ انتخابی، باید کمترین فاصله را با راه حل ایده‌آل منفی(بدترین حالت ممکن) داشته باشد. فرض بر این است که مطلوبیت هر شاخص، به طور یکنواخت افزایش یا کاهشی است. این فرض است که در مدل HDI مورد نظر قرار نمی‌گیرد. در ضمن مدل HDI سطح آسایش و رفاه بر اساس روش آماری دیگری و تا حدودی به زبان ساده‌تری بیان می‌کند.

---

[1]- مخفف کلمه شاخص‌های توسعه انسانی.

[2] - Technique for Order Preference by Similarity to Ideal Solution.

[3] - Hwang and Yoon.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

د) معرفی شاخص‌ها: به منظور میزان توسعه یافتگی استان در زیرساخت گردشگری، از آخرین اطلاعات منتشر شده توسط مرکز آمار ایران و سالنامه آماری استان استفاده شده است. برخی شاخص‌ها از حالت خام خارج شده و بصورت ضریب یا نسبت آنها استفاده گردیده است. و به منظور هر چه خلاصه ترکردن مقاله اعداد در محاسبات تا هشت رقم اعشار ولی در نمایش یک الی چهار رقم اعشار نمایش داده شده است. که ۳۰ متغیر بکار گرفته شده به شرح زیر می‌باشد:

جدول (۱) متغیر و شاخص‌های مورد استفاده جهت ارزیابی زیرساخت گردشگری در استان یزد

زیرساخت گردشگری					
خدماتی- اجتماعی		فرهنگی - گردشگری		رستوران و هتلداری	
INDEX	متغیر	INDEX	متغیر	INDEX	متغیر
۷	ضریب شرکت تعاونی تأمین نیاز صنوف	۱۱	ضریب کارگاه‌های صرف‌غذا و نوشیدنی شهری	۹	تعداد اقامتگاه‌های عمومی شهری
۸	تعداد اعضای شرکت تأمین نیاز صنوف	۱۳	اقامتگاه‌های عمومی و کارگاه‌های‌صرف غذا و نوشیدنی بر حسب طبقات کارکن ۱ نفر	۱۰	تعداد اقامتگاه‌های عمومی روستایی
۱۸	ضریب واحدهای بانکی خصوصی	۱۹	تعداد سینما	۴	کارگاههای عمده فروشی و خرده فروشی با کارکن ۲ نفر
۱۷	ضریب واحدهای بانکی دولتی	۲۱	تعداد سالن نمایش	۵	کارگاههای عمده فروشی و خرده فروشی با کارکن ۳-۵ نفر
۲۶	طول راه‌های تحت حوزه استحفاظی	۱۴	اقامتگاه‌های عمومی و کارگاه‌های‌صرف غذا و نوشیدنی بر حسب طبقات کارکن ۲ نفر	۶	کارگاه‌های عمده فروشی با کارکن بیشتر از ۵ نفر
۲۷	طول راه‌های روستایی تحت حوزه استحفاظی	۱۲	ضریب کارگاه‌های‌صرف غذا و نوشیدنی روستایی	۱	کارگاههای عمده فروشی و خرده فروشی نقاط شهری
۲۸	ضریب سفر جابجا شده درون استانی	۲۰	ضریب تماشاچی سینما	۲	کارگاههای عمده فروشی و خرده فروشی نقاط روستایی
۳۰	ضریب تلفن ثابت	۱۶	کارگاه‌های‌صرف غذا و نوشیدنی بر حسب طبقات کارکن بیشتر از ۵ نفر	۳	کارگاههای عمده فروشی و خرده فروشی با کارکن ۱ نفر
۲۹	تعداد مسافر جابجا شده	۲۲	تعداد اماکن مذهبی اقلیتها		
۲۴	ضریب مسجد	۲۵	تعداد اماکن متبرکه		
		۱۵	اقامتگاه‌های عمومی و کارگاه‌های‌صرف غذا و نوشیدنی بر حسب طبقات کارکن ۳-۵ نفر		
		۲۳	ضریب تکیه و حسینه های تاریخی		

مآخذ: مطالعات نگارندگان.

سوالات تحقیق

۱) کدام یک از شهرستان‌های استان یزد بیشترین مراکز گردشگری را دارا می‌باشند؟

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

۲) کدام یک از شهرستان‌های استان یزد به لحاظ زیر ساخت گردشگری در درجه اول قرار دارند؟

۳) توزیع فضایی زیرساخت گردشگری در استان یزد چگونه می‌باشد؟

۴) کدام یک از شهرستان‌های استان از نظر توسعه و عدم توسعه زیر ساخت گردشگری در اولویت قرار دارند؟

محدودهٔ مورد مطالعه

استان یزد در بخش مرکزی فلات ایران و در ۳۱ درجه و ۵۳ دقیقه تا ۳۲ درجه و ۵۶ دقیقه عرض شمالی و ۵۲ درجه و ۵۵ دقیقه تا ۵۷ درجه و ۳۰ دقیقه طول شرقی واقع شده(مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵ : ۶)؛ این استان ۱۳۱۵۷۵ کیلومتر مربع وسعت دارد(سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان یزد، ۱۳۸۵ : ۹۲). و به وسیله استان‌های اصفهان، فارس، خراسان، سمنان و کرمان احاطه گردیده است.

ارتفاع زمین در نقاط مختلف متفاوت و از ۸۵۰ متر در اطراف کویر زرین تا ۴۰۵۵ متر در شیر کوه متغیر است. بلندی مرکز استان از سطح دریا ۱۲۱۵ متر می‌باشد(جعفری، ۱۳۶۳ : ۲۷). از کل پهنه استان یزد، ۱۴/۳ درصد کویر، ۶/۳ درصد اراضی پست و شوره زار، ۳ درصد تپه‌های شنی و شن زارها و بقیه را کوه‌ها، تپه‌ها، فلات‌ها و چراگاه‌ها تشکیل می‌دهد(افشار سیستانی، ۱۳۷۸ : ۵۹). بلندترین و عظیم‌ترین ارتفاعات شیرکوه می‌باشد که در جنوب غربی شهر یزد واقع می‌باشد.

مقدار متوسط بارندگی سالانه در قسمت‌های مختلف استان متغیر و با افزایش ارتفاع افزایش می‌یابد. ولی میزان تغییرات یکسان نمی‌باشد(قبادیان، ۱۳۶۱: ۳۸). بطور کلی اقلیم این استان از نوع خشک حاره‌ای می‌باشد(فریفته، ۱۳۶۶: ۹۲).

استان یزد در دارای ده شهرستان، ۲۰ بخش، ۲۱ شهر، ۵۱ دهستان و ۱۵۱۳ آبادی دارای سکنه است(مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵). شهر یزد مرکز این استان و شهرستان‌های دیگر آن ابرکوه، اردکان، میبد ، مهریز، تفت، بافق ، خاتم، صدوق و طبس می‌باشند.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

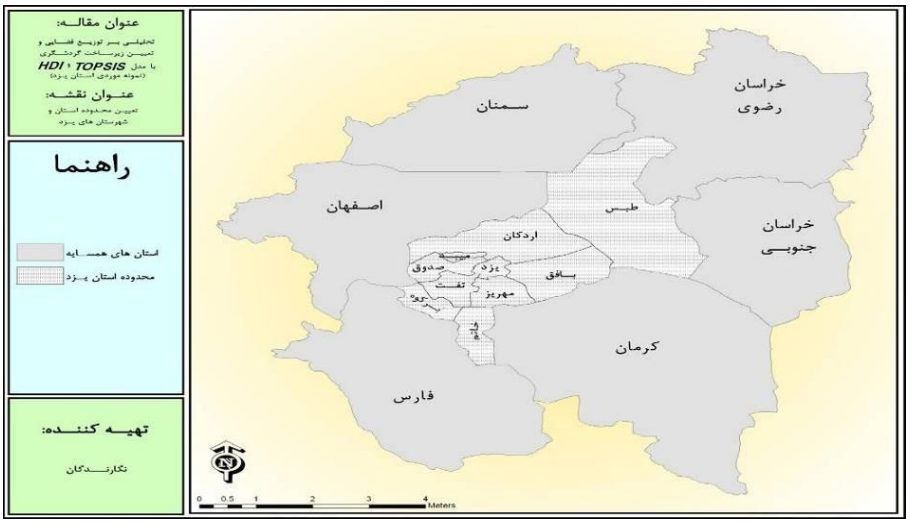

شکل (۱) تعیین موقعیت استان و شهرستان‌های در استان یزد

جمعیت استان یزد در سال ۱۳۸۵ بر اساس سرشماری نفوس و مسکن، ۹۹۰۸۱۸ نفر بوده که با رشدی متوسط ۲/۰۳ درصدی در سال ۱۳۸۷ به ۱۰۳۵۷۷۳ نفر، در سال ۱۳۸۸ به ۱۰۵۹۵۰۵ نفر و در سال ۱۳۹۰ به ۱۰۷۴۴۲۸ نفر افزایش یافته است از خصوصیات جمعیتی استان می‌توان به موارد زیر اشاره نمود:

در سال ۱۳۸۷ نرخ بیکاری استان ۶/۶ درصد بوده که متاسفانه در سال ۱۳۸۸ این رقم به ۹ درصد افزایش یافته است. که از جمله دلایل اصلی آن ورود زنان جویای کار و فارغ التحصیلان دانشگاهی به بازار کار بوده است، ضمن اینکه روند رو به رشد مهاجرت روستائیان به شهرها و عدم افزایش متناسب تقاضای نیروی کار در شهرها، بیکاری شهری را افزایش داده است.

ویژگی‌های متنوع طبیعت در این استان اغلب برای جهانگردان و مردم غیربومی جالب و پرکشش است به طوری که طبیعت چند گونه و کاملا متفاوت این پهنه، یکی از پرجاذبه‌ترین دیدنی‌های این استان به شمار می‌رود. از یک سو پهنه‌های بیابان و تپه‌های ریگ روان و از دیگر سو و به فاصله نزدیک ارتفاعات زیبای شیرکوه و ییلاقات سرسبز، دره‌ها و دامنه‌های آن و گوناکونی آب و هوا از جلوه‌های جذاب برای تفریح و بهره‌مندی از طبیعت است. در این استان بناها و فضاهای تاریخی، بازارها و سایر اماکنی که در نقاط مختلف استان قرار دارند خود از جاذبه های تفریحی و توریستی به شمار می‌روند.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

جدول (۲) ویژگی کلی اجتماعی استان یزد در سال ۱۳۸۵

شاخص	مقدار/تعداد
درصد جمعیت مردان	۵۲
درصد جمعیت زنان	۴۸
نسبت جنسی جمعیت	۱۰۹
نسبت سالخوردگی جمیعت	۵/۸
متوسط میزان رشد سالانه جمعیت	۲/۰۳
میزان شهر نشینی	۸۰
توزیع نسبت جنسی جمعیت ۰-۱۴ ساله	۲۴/۴
توزیع نسبت جنسی ۱۵-۶۴ ساله	۷۰
توزیع نسبی جمعیت ۶۵ ساله و بیشتر	۵/۸
تعداد خانوار	۲۹۵۰۹۵
بعد خانوار	۳/۸
نسبت باسوادان مرد	۹۰/۹
نسبت باسوادی زن	۸۴/۹
درصد باسوادی جمعیت ۶ ساله و بیشتر	۸۸/۱
درصد باسوادی در مناطق شهر	۹۰
درصد باسوادی در مناطق روستایی	۸۰
تراکم جمعیت	۷/۷
نسبت جوانی	۲۴/۳۵

مآخذ: گزارش اقتصادی-اجتماعی استان یزد، ۱۳۸۵: ۴.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

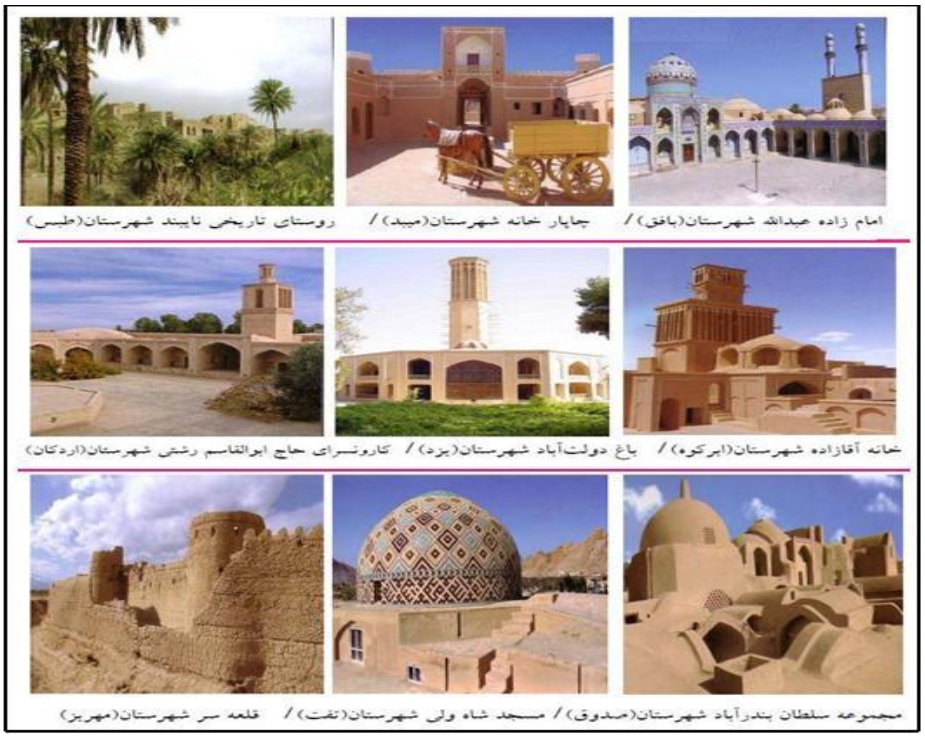

شکل (۲) نمونه‌ای از نقاط گردشگری در شهرستان‌های استان یزد

تعاریف و مبانی نظری تحقیق

گردشگری به معنای مسافرت و در فرهنگ Oxford از واژه(Tur) به معنای گشتن اخذ شده و ریشه در لغت Turns به معنای دور زدن، رفت و برگشت بین مبدأ و مقصد می‌باشد(زاهدی، ۱۳۸۵، ۳۴).

توریست واژه‌ای است فرانسوی، که از ریشه تور گرفته شده است که به معانی زیر آمده است:

- حرکت دورانی(چرخش)، عمل پیمودن، طی کردن پیرامون، سیر کردن، گردش نمودن. کلمه توریسم نخستین بار در سال ۱۸۱۱ توسط مجله ورزشی((اسپورتینگ[1])) به کار گرفته شد.
- در سال ۱۹۸۹((گی، ماکنز[2])) مسافرت را این گونه تعریف نمود: عمل جابه جایی به خارج از جامعه برای تجارت و تفریح و نه برای انجام کار روزمره یا تحصیل.

1-Sporting
2- G.Makns

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

در سال ۱۹۹۱، در کنفرانس جهانی جهانگردی، در اتاوا کانادا، از جهانگردی و جهانگردان تعاریفی به شرح زیر ارائه داده شد:

- جهانگردی به عمل فردی که به مسافرت می‌رود و در آن مکان که خارج از محیط زندگی وی است برای مدتی کمتر از یک سال جهت تفریح، تجارت و دیگر هدف ها اقامت نماید، گفته می‌شود(منشی زاده، ۱۳۸۴: ۷۵).
- جهانگرد(بازدید کننده یک شَبِهْ): کسی که حداقل یک شب در یک اقامتگاه عمومی یا خصوصی در محل مورد بازدید، به سر برد(دیبایی، ۱۳۷۱ :۱۲).
- گردشگر یک روزه(جهانگرد): گردشگری که شب را در یک اقامتگاه عمومی یا خصوصی در محل مورد بازدید به سر نمی برد(همان).
- بازدید کننده: کسی که به محلی غیر از محل زندگی خود به مدتی کمتر از ۱۲ ماه مسافرت کند و هدف از ماندنش کسب درآمد، در آن محل سفر کرده، نباشد(همان: ۱۳).

سه بعد اصلی گردشگری عبارتند از: سرمایه، مدیریت و فناوری و دو رکن فرعی آن شامل عوامل طبیعی و مجموعه میراث فرهنگی می‌باشد. در میان عوامل تشکیل دهنده تشکیلات و ساختار گردشگری و وجود سرمایه از بنیان های ضروری است(لطیفی، ۱۳۸۳).

- روش های شناساندن جاذبه ها گردشگری

- چاپ بروشور و نقشه و معرفی جاذبه ها در روزنامه های کثیرالانتشار، ایجاد سایت های اینترنتی، تهیه نرم افزارهای تبلیغاتی.
- سازمان های موثر در جذب گردشگر.
- شهرداری‌ها، فرمانداری‌ها، استانداری‌ها، و ادارات کل فرهنگ و ارشاد اسلامی، پلیس، NGO ها، سازمان آب و برق، سدها و سازمان تبلیغات اسلامی.

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

تجزیه و تحلیل با مدل TOPSIS: بر اساس توضیحات فوق، بررسی‌های صورت گرفته به شرح زیر می‌باشد:

۱) کمی کردن و بی مقیاس سازی ماتریس تصمیم(N): برای بی مقیاس سازی، از بی مقیاس سازی نورم استفاده می‌شود.

۲) به دست آوردن ماتریس بی مقیاس سازی موزون(V): ماتریس بی مقیاس شده (N) را در ماتریس قطی وزن‌ها(W_{n*n}) ضرب می کنیم، روش آن به شرح زیر می‌باشد:

$$V= N^* W_{n*n}$$

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

جدول (۳) اثرات گردشگری در ابعاد مختلف

متاثر شونده		نوع اثر		
		اثرات اقتصادی	اثرات اجتماعی و فرهنگی	اثرات زیست محیطی
به طور عمده افراد	فایده‌ها	- راه های مواصلاتی جدید -امکانات تفریحی فروشگاههای جدید - افزایش دارایی ها	اثر نمایشی مثبت مانند: مراقبت های بهداشتی و آموزشی افراد	بهبود سیمای محیط و منظر
	هزینه‌ها	کاهش ارزش داریی ها تورم	ازدحام در رفت و آمد اتومبیل ومردم افزایش جرایم- اثر تظاهری منفی	خراب شدن منظره ها و نمای محیط آلودگی بصری و آلودگی صوتی، آب و هوا و زباله
دولت و رفاه اجتماعی	فایده‌ها	افزایش درآمدهای مالیاتی	ارتقاء فرهنگی	حفظ گیاهان و جانوران
	هزینه‌ها	هزینه نگهداری زیربناهای جهانگردی	افزایش نیروی انتظامی و امنیتی و خدمات بهداشتی و درمانی و جلوگیری از آتش سوزی و هزینه بهسازی و زباله ها	تخریب گیاهان و جانوران

مآخذ: طرح جامع گردشگری استان یزد، ۱۳۸۷.

با توجه به جدول زیر وضعیت هر یک از شهرستان‌ها در شاخص مورد مطالعه به شرح زیر می‌باشد:

- شهرستان ابرکوه در شاخص‌های ۲۱ و (۱۰، ۱۵، ۱۸، ۱۹، ۲۰ و ۲۲) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان را دارا بوده است.
- شهرستان اردکان در شاخص‌های ۲۲ و (۲۱، ۱۸، ۱۹ و ۲۰) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان را دارا می‌باشد.
- شهرستان بافق در شاخص‌های ۲۱ و (۲۲، ۱۸ و ۱۹) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان را دارا بوده است.
- شهرستان تفت در شاخص‌های(۲ و ۲۴) و (۲۹، ۲۸، ۱۸، ۱۹ و ۲۰) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان را دارا می‌باشد.
- شهرستان خاتم در شاخص‌های (۲۷، ۷ و ۲۵) و (۲۱، ۲۲، ۱۶، ۱۵، ۱۸ و ۱۹) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان را دارا بوده است.
- شهرستان صدوق در شاخص‌های ۱۰ و (۱۹، ۲۸، ۹، ۲۲، ۲۱، ۱۸ و ۱۹) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان را دارا می‌باشد.
- شهرستان طبس در شاخص‌های (۲۶ و ۲۷) و (۷، ۸، ۲۲ و ۱۸) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان را دارا بوده است.
- شهرستان مهریز در شاخص‌های (۲۴ و ۲۳) و (۲۹، ۲۸، ۱۹، ۲۰ و ۱۸) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان را دارا می‌باشد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

-شهرستان میبد در شاخص‌های ۲۳ و (۱۰، ۱۹، ۲۰ و ۱۸) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان را دارا بوده است.

-شهرستان یزد در شاخص‌های (۱۸، ۲۰، ۸، ۵، ۶ و ۱۵) و (۲۶ و ۲۷) به ترتیب بیشترین و کمترین میزان را دارا می‌باشد.

جدول (۴) بی مقیاس سازی شاخص زیرساخت گردشگری با استفاده از نورم در شهرستان‌های استان یزد

شاخص	ابرکوه	اردکان	بافق	تفت	خاتم	صدوق	طبس	مهریز	میبد	یزد
INDEX ۱	۰/۰۷۱	۰/۱۰۱	۰/۰۶۵	۰/۰۳۱	۰/۰۴۶	۰/۰۳۳	۰/۰۸۳	۰/۰۷۴	۰/۱۱۰	۰/۹۷۸
INDEX ۲	۰/۱۲۷	۰/۱۵۱	۰/۱۵۶	۰/۵۱۲	۰/۱۴۷	۰/۱۴۹	۰/۳۸۱	۰/۲۶۲	۰/۰۹۴	۰/۶۳۸
INDEX ۳	۰/۰۴۹	۰/۱۱۵	۰/۰۸۱	۰/۰۸۴	۰/۰۷۰	۰/۰۵۳	۰/۱۱۰	۰/۱۰۵	۰/۱۲۸	۰/۹۵۸
INDEX ۴	۰/۰۴۱	۰/۱۰۳	۰/۰۷۰	۰/۰۵۳	۰/۰۳۰	۰/۰۲۶	۰/۱۲۸	۰/۰۶۵	۰/۰۸۳	۰/۹۷۵
INDEX ۵	۰/۰۳۹	۰/۰۶۰	۰/۰۳۳	۰/۰۴۶	۰/۰۱۹	۰/۰۲۳	۰/۰۸۱	۰/۰۶۴	۰/۰۶۱	۰/۹۸۸
INDEX ۶	۰/۰۶۴	۰/۰۸۰	۰/۰۴۸	۰/۰۳۷	۰/۰۰۵	۰/۰۳۲	۰/۰۵۹	۰/۰۵۳	۰/۰۴۸	۰/۹۸۸
INDEX ۷	۰/۱۰۴	۰/۱۵۶	۰/۱۵۶	۰/۰۵۲	۰/۲۰۸	۰/۱۰۴	۰/۰۰۰	۰/۰۵۲	۰/۰۵۲	۰/۹۳۷
INDEX ۸	۰/۰۱۰	۰/۰۴۶	۰/۰۱۷	۰/۰۰۸	۰/۰۱۶	۰/۰۲۹	۰/۰۰۰	۰/۰۱۷	۰/۰۱۳	۰/۹۸۸
INDEX ۹	۰/۰۲۶	۰/۲۳۴	۰/۱۸۲	۰/۰۲۶	۰/۰۵۲	۰/۰۰۰	۰/۱۵۶	۰/۰۲۶	۰/۰۵۲	۰/۹۳۸
INDEX ۱۰	۰/۰۰۰	۰/۱۷۴	۰/۳۴۸	۰/۳۴۸	۰/۱۷۴	۰/۴۲۲	۰/۵۲۲	۰/۱۷۴	۰/۰۰۰	۰/۳۴۸
INDEX ۱۱	۰/۰۵۵	۰/۱۱۲	۰/۰۶۰	۰/۰۳۰	۰/۰۴۴	۰/۰۴۹	۰/۰۷۹	۰/۰۹۸	۰/۱۴۸	۰/۰۹۶
INDEX ۱۲	۰/۰۳۷	۰/۲۵۶	۰/۳۲۹	۰/۴۳۸	۰/۱۱۰	۰/۴۰۲	۰/۳۲۹	۰/۲۹۲	۰/۰۷۳	۰/۵۱۱
INDEX ۱۳	۰/۰۷۸	۰/۱۷۳	۰/۱۰۸	۰/۰۸۴	۰/۰۷۲	۰/۰۹۰	۰/۱۲۰	۰/۱۲۶	۰/۱۷۹	۰/۹۳۳
INDEX ۱۴	۰/۰۵۱	۰/۱۶۰	۰/۰۸۰	۰/۰۶۶	۰/۰۷۳	۰/۰۷۳	۰/۱۰۲	۰/۰۵۱	۰/۱۶۷	۰/۹۵۴
INDEX ۱۵	۰/۰۰۰	۰/۰۴۵	۰/۰۵۶	۰/۰۲۲	۰/۰۰۰	۰/۰۵۶	۰/۱۰۰	۰/۱۴۵	۰/۰۲۲	۰/۹۸۰
INDEX ۱۶	۰/۰۶۱	۰/۰۹۲	۰/۱۸۴	۰/۰۳۱	۰/۰۰۰	۰/۰۶۱	۰/۱۲۳	۰/۱۵۳	۰/۰۹۲	۰/۹۵۰
INDEX ۱۷	۰/۰۹۰	۰/۰۹۸	۰/۱۲۴	۰/۰۷۲	۰/۰۷۲	۰/۰۸۵	۰/۰۲۶	۰/۱۰۲	۰/۱۲۸	۰/۹۵۹
INDEX ۱۸	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰
INDEX ۱۹	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۳۱۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۹۴۹
INDEX ۲۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۲۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۱/۰۰۰
INDEX ۲۱	۰/۲۷۷	۰/۰۰۰	۰/۵۵۵	۰/۲۷۷	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۲۷۷	۰/۲۷۷	۰/۲۷۷	۰/۵۵۵
INDEX ۲۲	۰/۰۰۰	۰/۷۹۹	۰/۰۰۰	۰/۳۵۵	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۸۹	۰/۱۷۷	۰/۴۴۴
INDEX ۲۳	۰/۱۵۱	۰/۲۲۴	۰/۱۴۲	۰/۴۳۶	۰/۰۴۳	۰/۲۵۹	۰/۳۴۵	۰/۳۰۶	۰/۳۶۷	۰/۵۴۸
INDEX ۲۴	۰/۱۳۲	۰/۱۴۸	۰/۲۵۷	۰/۵۰۱	۰/۰۷۷	۰/۲۹۵	۰/۲۸۸	۰/۳۳۴	۰/۲۳۹	۰/۵۴۵
INDEX ۲۵	۰/۱۲۳	۰/۱۶۵	۰/۱۰۳	۰/۲۰۶	۰/۲۰۶	۰/۱۶۵	۰/۴۷۳	۰/۲۸۸	۰/۱۰۳	۰/۷۲۰
INDEX۲۶	۰/۱۵۴	۰/۳۸۷	۰/۲۶۶	۰/۱۷۹	۰/۱۵۹	۰/۰۵۲	۰/۸۲۱	۰/۱۴۲	۰/۰۲۳	۰/۰۶۹
INDEX ۲۷	۰/۰۹۲	۰/۲۸۱	۰/۲۸۱	۰/۳۱۵	۰/۲۰۹	۰/۲۶۲	۰/۷۴۰	۰/۲۲۵	۰/۱۲۹	۰/۰۸۴
INDEX ۲۸	۰/۰۲۹	۰/۰۱۵	۰/۱۵۶	۰/۰۰۰	۰/۰۵۸	۰/۰۰۰	۰/۱۵۶	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۹۷۳
INDEX ۲۹	۰/۰۶۶	۰/۰۰۶	۰/۳۴۷	۰/۰۰۰	۰/۱۲۵	۰/۰۰۰	۰/۲۱۲	۰/۰۰۰	۰/۰۰۵	۰/۹۰۳
INDEX ۳۰	۰/۰۶۹	۰/۱۰۲	۰/۰۷۳	۰/۱۰۴	۰/۰۴۰	۰/۰۴۵	۰/۰۹۲	۰/۰۸۲	۰/۱۱۴	۰/۹۶۸

مآخذ: محاسبات نگارندگان.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

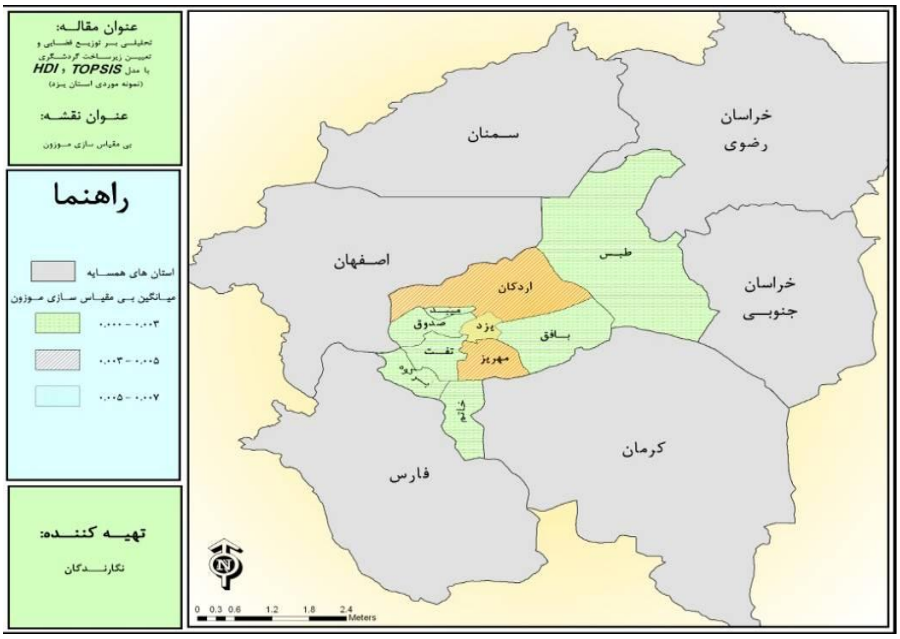

شکل (۳) پهنه بندی بی مقیاس سازی نورم در شاخص زیرساخت گردشگری در استان یزد

۳) تعیین راه حل ایده‌آل مثبت و راه حل ایده‌آل منفی:

بهترین مقادیر هر شاخص ماتریس $V^+_j = V$

بدترین مقادیر هر شاخص ماتریس $V^-_j = V$

۴) بدست آوردن میزان فاصله هر گزینه تا ایده آل مثبت و منفی:

$$d_i^+ = \sqrt{\sum_{i=1}^{n}(V_{ij} - V_i^+)^2} \qquad i= 1,2,3,\ldots,m$$

$$d_i^- = \sqrt{\sum_{i=1}^{n}(V_{ij} - V_i^-)^2} \qquad i= 1,2,3,\ldots,m$$

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

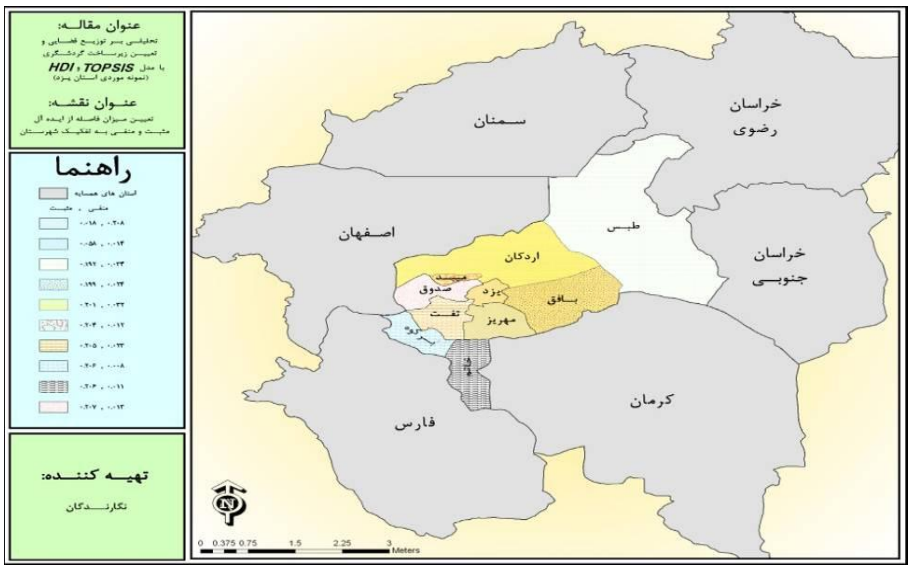

شکل (۴) میزان فاصله از ایده آل مثبت و منفی در زیر ساخت گردشگری به تفکیک شهرستان

۵) تعیین نزدیکی نسبی(CL_i^*) یک گزینه به راه حل ایده آل:

$$CL_i^* = \frac{CL_i^-}{CL_i^- + CL_i^+}$$

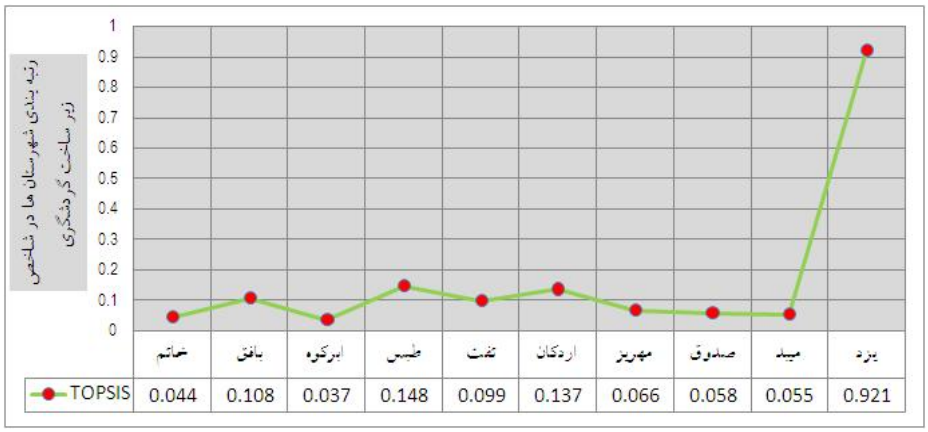

شکل (۵) تعیین میزان CL زیرساخت گردشگری به تفکیک شهرستان، در استان یزد

۶) رتبه بندی گزینه‌ها: هر گزینه‌ای که CL_i^* آن بزرگ‌تر باشد، بهتر است.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

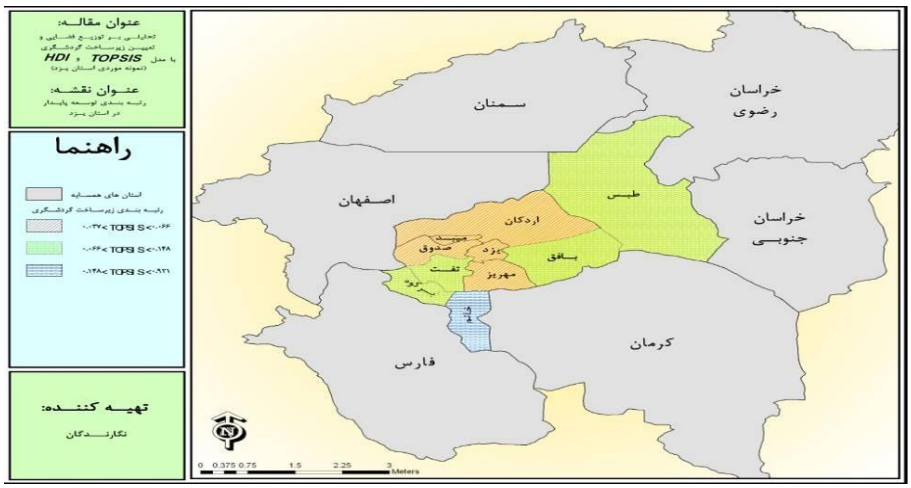

شکل (۶) پهنه بندی توسعه و محرومیت زیرساخت گردشگری با مدل TOPSIS در استان یزد

تجزیه و تحلیل با مدل HDI: این مدل در سه مرحله انجام می پذیرد:

مرحله اول: تعریف اندازه محرومیت از لحاظ شاخص های مورد نظر، از طریق روش زیر:

$$I_{ij} = \frac{(Xij - Min_{\ j} X_{IJ})}{(Max_{\ j} X_i - Min_{\ j} X_i}$$

در رابطه فوق I نتیجه شاخص و متغیری از توسعه انسانی می‌باشد. و به عبارتی از میزان X_i بدست می‌آید. و X_i بیانگر بعد مورد نظر است. که محدود به صفر و یک می‌باشد. همان طور که در فرمول مشخص گردیده این متغیر نیازمند این می‌باشد که ابتدا بیشترین و کمترین مقدار آنرا داشته باشیم. لذا با توجه توضیحات فوق نتیجه آن به شرح زیر می‌باشد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

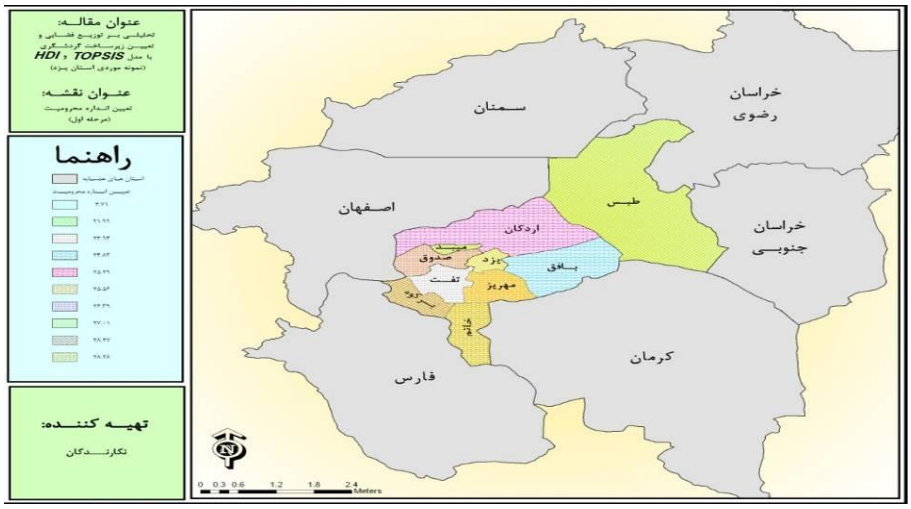

شکل (۷) تعیین اندازه محرومیت به تفکیک شهرستان

با توجه به محاسبات صورت گرفته با استفاده از مدل HDI، بیشترین و کمترین اندازه محرومیت (مرحله اول)، در استان به ترتیب متعلق به شهرستان‌های خاتم و یزد بوده است.

مرحله دوم: تعریف شاخص متوسط یا میانگین محرومیت (Ij)، که می توان از رابطه زیر بدست آورد:

$$I_j = \frac{1}{n} \sum_i^{n=x} I_{ij}$$

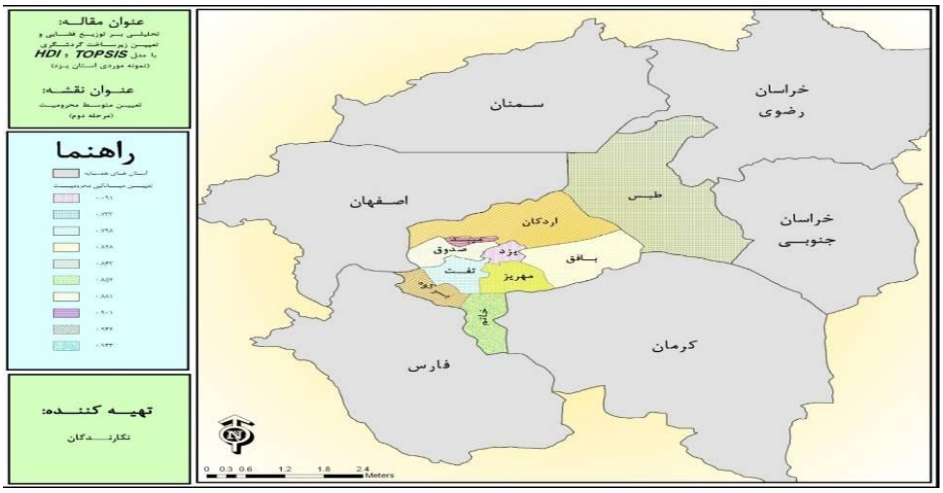

شکل (۸) تعیین میانگین محرومیت در استان یزد

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

مرحله سوم: اندازه‌گیری میزان توسعه یا محرومیت که شاخص مورد نظر به تفاوت عدد یک می‌باشد:

$$(HDI)_i = (1 - I_j)$$

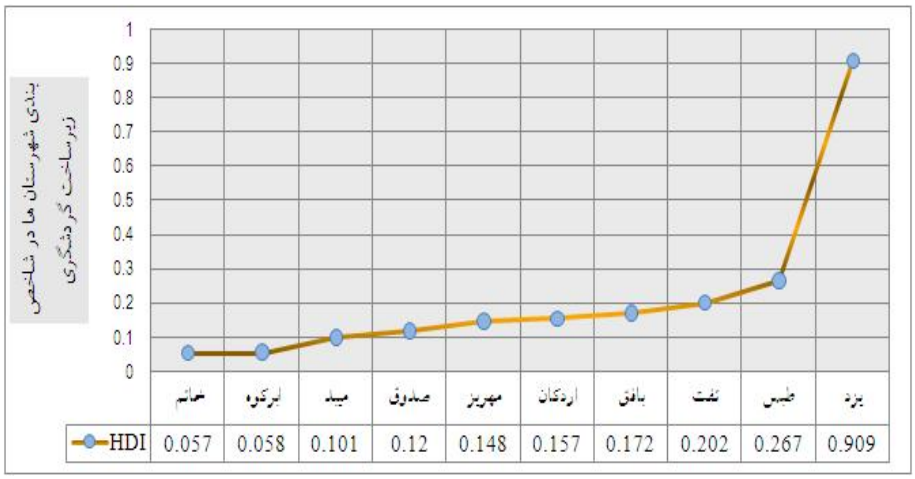

شکل (۹) رتبه بندی شهرستان‌ها استان یزد در شاخص زیر ساخت گردشگری

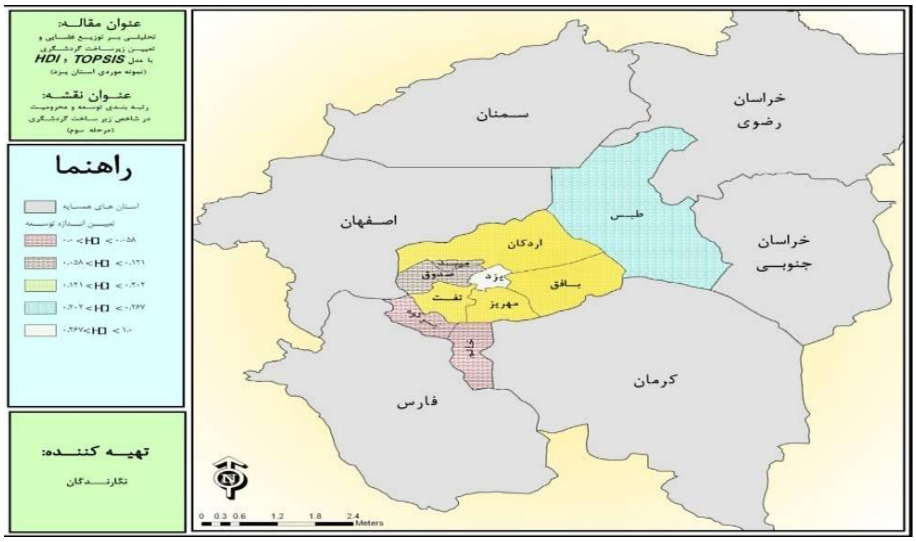

شکل (۱۰) پهنه بندی توسعه و محرومیت زیرساخت گردشگری با مدل HDI در استان یزد

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

مدل HDI نیز مانند مدل TOPSIS این نتیجه را نشان می‌دهد که در استان یزد تفاوت فاحشی بین شهرستان‌ها به لحاظ برخورداری از امکانات و تسهیلات گردشگری وجود دارد. به طوری که میزان HDI شهرستان یزد برابر ۰/۹۰۹ درصد در حالی که میزان HDI شهرستان خاتم برابر ۰/۰۵۷ درصد می‌باشد. به عبارتی موقعیت شهرستان یزد در شاخص زیرساخت گردشگری ۱۶ درجه بیشتر و بزرگ‌تر از شهرستان خاتم می‌باشد. در نتیجه جهت برنامه‌ریزی و مدیریت در خصوص تخصیص منابع و امکانات جهت تقویت جاذبه‌های گردشگری و جذب گردشگر شهرستان خاتم در الوبت اول، شهرستان ابرکوه در الویت دوم و شهرستان یزد در الویت دهم استان قرار دارد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

گردشگری پدیده‌ای است که از دیر باز در جوامع مختلف انسانی وجود داشته، اما با ورود بشر به عصر مدرن به صورت یک صنعت درآمده است. تحول اساسی در این صنعت را می توان با انقلاب صنعتی و پیدایش راه آهن که به عنوان نقطه عطفی در تاریخ توریسم جهان محسوب می شود مقارن دانست.

با شروع انقلاب صنعتی و تحولات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، بخصوص در شهرها موضوع گردشگری ارزشی دو چندان پیدا نمود و مطابق آن امکاناتی نظیر پارک‌ها، سینما، سالن‌های ورزشی و غیره، شهر را به عنوان فضای گردشگری درآورد؛ و این شرایط تاثیر شگرفی در اقتصاد شهری و ناحیه‌ای و اشتغال فراهم نمود.

همچنین برای بیشتر کشورهای در حال توسعه به ویژه کشورهای حداقل توسعه یافته، گردشگری، فرصت‌های شغلی خوبی را برای گروه‌های مختلف اجتماعی به وجود می‌آورد و در نتیجه می‌تواند نقش مهمی در ریشه کن کردن فقر در کشورهای در حال توسعه داشته باشد. بنابراین با توجه به اهمیت موضوع، پژوهش حاضر به بررسی وضعیت زیرساخت گردشگری شهرستان‌های استان یزد پرداخته که نتایج نشان داده است استان یزد گرچه دارای جاذبه‌های گردشگری فراوان و متنوعی می‌باشد. اما این جاذبه‌ها در شهرستان‌های استان در سطح(ملی و منطقه‌ای) مطرح نگردیده و نکته مهم‌تر اینکه به علت فراهم نبودن امکانات و تسهیلات لازم و عدم توزان و تعادل در توزیع زیرساخت گردشگری تفاوت فاحشی به لحاظ زیرساخت گردشگری در استان وجود دارد. زیرا نتایج مدل‌های مورد استفاده نشان داده است که میزان TOPSIS و HDI به تفکیک شهرستان به ترتیب برابر است با: ابرکوه(۰,۰۳۷)، (۰,۰۵۸)؛ اردکان(۰,۱۳۷)،(۰,۱۵۷)؛بافق(۰,۱۰۸)،(۰,۱۷۲)؛تفت(۰,۰۹۹)،(۰,۲۰۲)؛اتم(۰,۰۴۴)،(۰,۰۵۷)؛

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

صدوق(۰,۰۵۸)،(۰,۱۲۰)؛طبس(۰,۱۴۸)،(۰,۲۶۷)؛مهریز(۰,۰۶۶)،(۰,۱۴۸)؛میبد(۰,۰۵۵)،(۰,۱۰۱)؛ و یزد(۰,۹۲۱)(۰,۹۰۹) بوده که اعداد فوق نشانگر عدم توزان و تعادل زیرساخت گردشگری در استان یزد می‌باشد. گسترش این صنعت در مواجهه با کمبود امکانات، تاسیسات و خدمات زیر بنایی با مشکلات فراوانی روبه رو می شود که به کار گیری شیوه های مدیریت جدید و تغییراتی در ساختار آن به وضع موجود کمک فراوانی خواهد نمود. لذا با توجه به ویژگی‌های استان یزد، می‌توان به سازمان فضایی جدیدی که برنامه‌ریزی برای گردشگری را در اولویت کار قرار دهد، دست یافت. در این خصوص پژوهش حاضر با توجه به اهمیت این صنعت و زیرساخت‌های آن پیشنهاداتی را به شرح ذیل ارائه می‌نماید:

- توجه به امر احداث رستورانهای بین راهی و ارائه دادن خدمات مناسب به مسافران و گردشگران منطقه و نظارت مناسب و مستمر بر بهداشت مراکز ارائه خدمات بین راهی و رستوران‌های موجود جهت ارائه دادن خدمات مناسب و کافی متناسب با گردشگران و مردم.

- رسیدگی به وضعیت آژانس‌های مسافرتی و وضعیت حمل و نقل شهری و بین شهری در جهت رفاه حال گردشگران و همچنین ساکنین منطقه.

- احداث و بهبود کتابخانه، مراکز فرهنگی، چایخانه و قهوه‌خانه های سنتی و امکان دسترسی مناسب مردم و گردشگران به آنها.

- تقویت نهادها و ارگانهای دولتی و خصوصی متولی در امر گردشگری و خدمات رسانی به آنها در جهت ارائه هر چه بهتر خدمات گردشگری.

- بهسازی و بازآفرینی آثار باستانی و تاریخی و کمک های مالی به مراجع ذیربط.

منابع و مآخذ

۱.افشار سیستانی، ایرج (۱۳۷۸) **شناخت استان یزد**، انتشارات هیرمند، تهران.

۲.تولایی، سیمین (۱۳۷۳) **شهر و پیامدهای زیست محیطی آن**، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره۳۳.

۳.جعفری، عباس (۱۳۶۳) **شناسنامه جغرافیای طبیعی ایران**، انتشارات گیتاشناسی، تهران.

۴.حسین زاده دلیر، کریم (۱۳۸۷) **برنامه‌ریزی ناحیه‌ای**، چاپ اول، انتشارات سمت.

۵.دیبایی، پرویز (۱۳۷۱) **شناخت جهانگردی**، دانشگاه علامه، چاپ اول، تهران.

۶.دیناری، احمد (۱۳۸۴) **گردشگری شهری در ایران و جهان**، انتشارات واژگان خرد، مشهد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

۷.زاهدی، شمسی السادات (۱۳۸۵) **مبانی توریسم و اکوتوریسم پایدار(با تکیه بر محیط زیست)**، انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.

۸.زنگی آبادی، علی (۱۳۸۵) **تحلیل بازار گردشگری داخلی شهر اصفهان**، مجله جغرافیا و توسعه، شماره ۷.

۹.سازمان مدیریت و برنامه ریزی استان یزد (۱۳۸۶) **دفتر آمار و اطلاعات**، یزد.

۱۰. سالنامه آماری استان یزد (۱۳۸۵) **دفتر آمار و اطلاعات**، استانداری یزد.

۱۱.صدرموسی، میرستار و دخیلی کهنموئی، جواد (۱۳۸۶) **ارزیابی وضعیت تسهیلات گردشگری استان آذربایجان شرقی از دید گردشگران**، محله پژوهش‌های جغرافیایی، شماره ۶۱.

۱۲.**طرح جامع گردشگری استان یزد** (۱۳۸۷) جلد اول، طرح پژوهشی چاپ نشده، شهرداری یزد، یزد.

۱۳.عبدالملکی، علیرضا (۱۳۷۸) **بررسی عوامل و جاذبه های گردشگری شهر همدان و نقش آن در تحولات این شهر**، پایان نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما اصغر نظریان، دانشگاه تربیت معلم، تهران.

۱۴.عزیزی، عبد الکریم (۱۳۷۸) **بررسی قابلیت سنجی منطقه یاسوج به منظور برنامه ریزی گردشگری و جهانگردی**، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت معلم.

۱۵.فرانسوا، ولا و بیچریل، یونل (۱۳۸۴) **گردشگری بین المللی**، ترجمه محمد ابراهیم گوهریان و محمد مهدی کتابچی، مؤسسه انتشاراتی امیر کبیر، تهران.

۱۶.فریفته، جمشید (۱۳۶۶) **سیستم‌های طبقه‌بندی اقلیمی مطالعه موردی مناطق خشک و نمیه خشک ایران**، دانشگاه تهران، مرکز تحقیقات کویری و بیابانی، تهران.

۱۷.قبادیان، عطاءالله (۱۳۶۱) **فلات مرکزی ایران، سیمای طبیعی یزد در ارتباط با مسائل کویری**، دانشگاه جندی شاپور، اهواز.

۱۸.**گزارش اقتصادی – اجتماعی استان یزد** (۱۳۸۵) استانداری یزد، شرکت مهندسین مشاور آمایشگران توسعه متوازن، یزد.

۱۹.گی، چاک. وای، فایو سولا، ادواردو (۱۳۸۲) **جهانگردی در چشم اندازی جامع**، ترجمه علی پارسائیان و محمد اعرابی، دفتر پژوهش های فرهنگی، تهران.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]

۲۰.لطفی، حسین (۱۳۸۳) **صنعت توریسم و درآمدهای ارزی**، تهران، چاپ اول.

۲۱.لی، جان (۱۳۷۸) **گردشگری و توسعه در جهان سوم**، ترجمه عبد الرضا رکن الدین افتخاری و معصومه السادات صالحی امین، شرکت چاپ و نشر بازرگانی، تهران.

۲۲.مرکز آمار ایران (۱۳۸۵)، **سرشماری عمومی نفوس و مسکن**، بخش یزد.

۲۳.منشی زاده، رحمت الله (۱۳۸۴) **مقوله گردشگری**، انتشارات پیام مولف، تهران.

۲۴.مومنی، مهدی (۱۳۷۷) **اصول و روش‌های برنامه‌ریزی ناحیه‌ای**، انتشارات گویا.

۲۵.یدالهی، علی اکبر و مهردادی، ناصر (۱۳۸۲) **بررسی امکانات توسعه صنعت گردشگری پایدار و اثرات آن در استان مازندران**، دانشگاه آزاد اسلامی واحد نوشهر و چالوس.

Helmy, E. (2004) ***Toward Integration of Sustainability into Tourism Planning in Developing Countries: Egypt as a case study***, Current Issues in Tourism, Vol 7, No 6.

Law C.M. (1993) ***Urban tourism attracting visitors to large city, (tourism, leisure & recreation series***), man sell, British Library cataloguing.

Loo, c, and Kwon, k. (1995) ***importance of secondary impact of foreign tourism receipts on the south Korean economy***, journal of travel research.

oh, c, o. (2004) ***the contribution of tourism development to economic growth in the Korean economy***, tourism manage ment.

Quattrone, G. (2002) ***Urban Development Strategies***, The Tourism City Network Institute di Pianificazione e Gestione Del Territorio, Turin.

Sugiyarto. H. (2003) ***Tourism and globalization Economic Impact in Indonesia*** .www.elsevier.com.

W.T.O. (1997***) Year Book of Tourism Statistics***, WTO, Madrid

Wearer, D.(2002) ***Tourism Management***, John Wiley& Sons, Australia LTD.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-28]